

MATERIALIZMO IR SUBJEKTYVIOS GEROVĖS RYŠYS SKIRTINGAS PAJAMAS GAUNANČIŲ TIRIAMŲJŲ GRUPĖSE

Šarūnas Žukauskas

Mykolo Romerio universitetas
Socialinės politikos fakultetas
Psichologijos institutas
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius
Telefonas (8 5) 271 4620
Elektroninis paštas zukauskas.sarunas@gmail.com

Prof. dr. Rita Žukauskienė

Mykolo Romerio universitetas
Socialinės politikos fakultetas
Psichologijos institutas
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius
Telefonas (8 5) 271 4620
Elektroninis paštas rzukausk@mruni.eu

*Pateikta 2013 m. sausio 24 d.
Parengta spausdinti 2013 m. balandžio 3 d.*

Anotacija

Didelė dalis iki šiol atliktų tyrimų rodo neigiamas sąsajas tarp subjektyvios gerovės ir materializmo visose pajamų grupėse (pvz.: Kasser ir Ryan, 1993). Naujesniais tyrimais nustatyta, kad neigiamą ryšį tarp materialinių gėrybių siekimo ir laimės veikia pajamų lygis – didesnės pajamos mažina arba panaikina ryšio stiprumą (Nickerson ir kt., 2003). Šiuo tyrimu buvo siekta įvertinti materializmo ir subjektyvios gerovės sąsajas skirtingas pajamas gaunančių tiriamųjų grupėse Lietuvoje. Tyrimo dalyvavo 106 Lietu-

voje gyvenantys suaugę asmenys (40 vyrų, 64 moterys, tiriamųjų amžiaus vidurkis 31 metai). Materializmui matuoti buvo naudota Richins ir Dawson (1992) Materializmo skalė, pasitenkinimas gyvenimu buvo vertintas Pasitenkinimo gyvenimu skale (Diener ir kt., 1985), Teigiamos ir neigiamos patirties skale (SPANE, Diener ir kt., 2009) bei specifiniais klausimais, skirtais vertinti pasitenkinimą atskiromis gyvenimo sritimis. Tyrimo rezultatai rodo, kad pajamos teigiamai siejasi su pasitenkinimu gyvenimu ir teigiamu emocijumu. Materializmas siejosi su neigiamu emocijumu, materializmo centriškumo subskalė siejosi su neigiamu emocijumu, o laimės subskalė siejosi su žemesniu bendru pasitenkinimu gyvenimu. Atlikta dispersinė analizė rodo, kad subjektyvi gerovė mažėja mažėjant pajamoms nepriklausomai nuo materializmo lygio, o neigiamas emocijumas auga dėl aukštesnio materializmo lygio visose pajamų grupėse. Mūsų tyrimo rezultatai sutampa su Kasser ir Ryan (1993), Karabati ir Cemalcilar (2008) ir kitų autorių rezultatais, pabrėžiančiais neigiamą materializmo įtaką gerovės jausmui nepriklausomai nuo gaunamų pajamų lygio.

Reikšminiai žodžiai: materializmas, subjektyvi gerovė, pajamos.

Įvadas

Materializmo ir subjektyvios gerovės tyrimai susilaukė didelio tiek psichologijos, tiek ekonomikos ir kitų mokslo sričių tyrėjų dėmesio. Išsivysčiusiose visuomenėse tam tikrų materialinių gėrybių vartojimas tapo laimės, pripažinimo ir net tarpasmeninio bendravimo sėkmės simboliu (Garðarsdóttir ir Dittmar, 2012). Tuo tarpu tyrimų rezultatai rodo priešingas tendencijas: dažniausiai minima neigiama materializmo pasekmė yra sumažėjęs bendras pasitenkinimas gyvenimu ir pasitenkinimas atskiromis gyvenimo sritimis (pvz.: Chancellor ir Lyubomirsky, 2011; Karabati ir Cemalcilar, 2008).

Materializmo samprata

Materializmas gali būti apibūdinamas kaip „svarba, kurią vartotojas priskiria žemiškiems turtams“ (Belk, 1984, pagal Chancellor ir Lyubomirsky, 2011), arba „rinkinys įsitikinimų apie nuosavybės svarbą gyvenime“ (Richins ir Dawson, 1992). Pagal Richins ir Dawson (1992), aukštu materializmo lygiu pasižymintiems asmenims turto įsigijimas užima labai svarbią vietą gyvenime, tampa vienu iš pagrindinių sėkmės rodiklių, yra labai svarbus laimės jausmui ir savęs vaizdui.

Psichologijos tyrimuose yra įsitvirtinę du požiūriai į materializmą: materializmas yra vertinamas kaip asmeninė savybė (Belk, 1984) arba kaip vertybinė orientacija (Richins ir Dawson, 1992). R. W. Belkas siūlo matuoti materializmą per tris su materializmu susijusias asmenybės savybes: savininkiškumą, šykštumą ir pavydą. M. L. Richinsas ir S. Dawsonas, apibendrinę iki jų atliktus tyrimus, pasiūlė matuoti materializmą kaip vertybinę orientaciją ir išskyrė tris materializmo komponentus:

įgijimo centriškumas, įgijimas kaip laimės paieška ir nuosavybė paremta sėkmė (angl. *acquisition centrality, acquisition as the pursuit of happiness, and possession-defined success*):

- Įgijimo centriškumas (toliau – *centriškumas*). Materialistai turto įgijimą laiko vienu svarbiausių dalykų savo gyvenime. Anot Richins ir Dawson (1992), materialistai garbina daiktus ir struktūruoja savo gyvenimą taip, kad galėtų įgyti kuo daugiau.
- Įgijimas kaip laimės paieška (toliau – *laimė*). Vienas iš faktorių, kodėl materialistai taip stengiasi įgyti kuo daugiau, yra tai, kad materialistai mato savo turtą kaip vieną svarbiausių laimės komponentų. Aukštu materializmu pasižymintys žmonės laimės siekia per turto įgijimą, o ne per kitas priemones, tokias kaip asmeniniai santykiai, savęs tobulinimas, pasiekimai ir pan. (Richins ir Dawson, 1992).
- Nuosavybė paremta sėkmė (toliau – *sėkmė*) yra trečias Richins ir Dawson (1992) išskirtas materializmo komponentas. Materialistai savo ir kitų sėkmę gyvenime matuoja pagal tai, kiek turto ir kitų materialinių gėrybių yra sukaukęs žmogus.

Tyrimai rodo, kad abi šios materializmo rūšys koreliuoja tarpusavyje, tačiau jos nėra tapačios (Kasser ir Ahuvia, 2002; Miesen, 2012). Visgi šiuo metu daugiau materializmo tyrimų atliekama naudojant Richins ir Dawson (1992) sukurtą Materializmo skalę. Ši skalė sulaukė didesnio tyrėjų palaikymo, nes materializmą matuoja tiesiogiai (t. y. ne per susijusius konstruktus, kaip asmeninės savybės).

Materializmo sąsajos su psichologiniais ir elgesio kintamaisiais

Tyrimai rodo, kad aukštesniu materializmu pasižymintys asmenys labiau rūpinasi savo socialiniu įvaizdžiu ir dažnai jį išreiškia per turimą turtą, o daiktus dažnai perka tam, kad pabrėžtų savo socialinį statusą (Richins, 1994, pagal Christopher, Marek ir Carroll, 2004). Jie dažniau pasižymi aukštu nesaugumo jausmu ir savivertės trūkumu (Kasser ir Kasser, 2001). Jų savivertės jausmas nėra tvirtas ir aukštu materializmu pasižymintys asmenys yra linkę vertinti save pagal tai, kiek išorinių pasiekimų jie turi (Deci ir Ryan, 1995).

Kita materializmo tyrimų kryptis siekia nustatyti elgesio kintamuosius, susijusius su aukštu materializmu lygiu. Garðarsdóttir ir Dittmar (2012) aptiko, kad materialistai dažniau turi kompulsyvaus apsipirkinėjimo problemų ir yra labiau susirūpinę savo finansais. Šiuo tyrimu taip pat nustatyta, kad aukštas materializmas geriau prognozuoja skolų dydį nei pajamos ar finansų valdymo žinios. Materialistai dažnai save suvokia kaip labiau išlaidaujančius ir jie dažniau nurodo, kad jiems nuolatos trūksta pinigų (Christopher, Marek ir Carroll, 2004). Tą patį patvirtina ir objektyvūs elgesio tyrimai: materialistai yra linkę lengviau leisti pinigus ir pasižymi mažiau konservatyviu požiūriu į pinigus (Watson, 2003). Buvo aptiktos ir materializmo sąsajos su alkoholio, narkotikų vartojimu, lošimu, o viena iš dažniausiai minimų elgesio problemų yra kompulsyvus apsipirkinėjimas (Otero-López ir kt., 2011).

Subjektyvios gerovės ir materializmo sąsajos

Subjektyvios gerovės ir materializmo sąsajos tyrėjus domino nuo pat šių konstruktų tyrimų pradžios ir, kartu su elgesio problemomis, yra viena iš pagrindinių materializmo tyrimo sričių (Otero-López ir kt., 2011).

Materializmas dažnai yra siejamas su žemesniu pasitenkinimu gyvenimu ar atskiromis jo sritimis. Remiantis tyrimų duomenimis, materialistai yra mažiau patenkinti savo šeimyniniu gyvenimu, pajamomis, gyvenimo standartu (pvz.: Richins ir Dawson, 1992). Materialistai taip pat mažiau patenkinti savo socialiniu bendravimu ir santykiais su kitais (Christopher ir kt., 2003). Jie labiau vertina finansinį saugumą, o ne šiltus santykius su kitais bei „pasiekimo jausmą“ (Richins ir Dawson, 1992). Materializmas siejasi ir su aukštesniu nerimo ir depresijos lygiu (pvz.: Troisi, Christopher ir Marek, 2006). Galima pagrįstai sakyti, kad žmonės, aktyviai siekiantys įgyti daugiau pinigų ir turto, dažniau pasižymi žemesne gerove daugelyje gyvenimo sričių (Chancellor ir Lyubomirsky, 2011).

Materializmas paprastai labiau siejamas su padidėjusiu neigiamu emocingumu. Nors kai kurie tyrimai aptinka sąsajas tarp materializmo ir teigiamo emocingumo (pvz.: Christopher ir kt., 2003), daugiau tyrimų nurodo stipresnes sąsajas tarp neigiamo emocingumo ir materializmo (pvz.: Kasser ir Ahuvia, 2002). Tyrimai rodo, kad materialistai dažniau jaučia neigiamus jausmus nei žemesnio materializmo tiriamieji ir neigiamo emocingumo jiems nepadaeda įveikti kitos priemonės (kaip, pavyzdžiui, šilti santykiai su aplinkiniais).

Vienas iš dažniausiai minimų teorinių pagrindimų, kodėl materializmas mažina gerovės jausmą, yra Kasser ir Ryan (1993, 1996) išskirtos vidinių (pvz.: susietumas su kitais, bendruomenės jausmas) ir išorinių (pvz.: materialinė sėkmė, šlovė) tikslų grupės. Nemažai tyrimų patvirtino išorinių tikslų, tarp jų ir materializmo, sąsajas su sumažėjusia gerove (pvz.: Kasser ir Ahuvia, 2002). T. Kasserio nuomone, didelė svarba, skiriama išoriniams tikslams, gali mažinti vidinių tikslų svarbą, ir tai gali mažinti gerovės jausmą. Žmonės, orientuoti į išorinius pasiekimus, pasižymėjo aukštesniais depresijos ir nerimo rodikliais, mažiau dėmesio skyrė saviaktualizacijai ir pasižymėjo žemesniu džiaugsmingumu (angl. *cheerfulness*) (Kasser ir Ryan, 1993, 1996).

Yra ir kitų bandymų paaiškinti neigiamas sąsajas tarp materializmo ir gerovės. Górník-Durose, Mateusiak ir Jach (2012) pasiūlė naudoti COR (angl. *Conservation of Resources theory*, Hobfoll, 1988) teoriją kaip pagrindą aiškinant ryšius tarp materializmo ir sumažėjusios gerovės. Remiantis šia teorija žmonės stengiasi užsitikrinti išteklius (pvz.: pinigus, socialinį palaikymą, savigarbą, autonomiją), kuriems jie skiria didžiausią svarbą. Išteklių netekimas, grėsmė jų netekti arba nesugebėjimas užsitikrinti pakankamo išteklių kiekio gali kelti patiriamo streso lygį. Górník-Durose, Mateusiak, Jach (2012) tyrimo duomenys patvirtina, kad aukšto materializmo tiriamiesiems svarbesni yra ištekliai, susiję su galia ir prestižu, nei susietumo ar savirealizacijos ištekliai. Tyrimas taip pat parodė, kad turimas materialinių išteklių kiekis ir subjektyvus pasi-

tenkinimas jais gali lemti bendrą pasitenkinimą gyvenimu. Panašius rezultatus rodo ir Nickerson ir bendradarbių (2003) tyrimas – pajamų lygis gali medijuoti neigiamą ryšį tarp aukštų materialinių tikslų ir subjektyvios gerovės.

Šio tyrimo tikslas – įvertinti materializmo sąsajas su subjektyvia gerove skirtingas pajamas gaunančių tiriamųjų grupėse. Remiantis Richins ir Dawson (1992), Kasser ir Ryan (1993, 1996), Górník-Durose, Mateusiak ir Jach (2012) ir kitų tyrėjų duomenimis, galima pagrįstai teigti, kad materialistai labiau vertina išorinius, su galia ir prestižu susijusius tikslus, ir mažiau dėmesio kreipia į vidinius (saviaktualizacijos, šeimos ar santykių) tikslus. Ankstesni gerovės tyrimai parodė, kad Lietuvoje, kaip ir kitose besivystančiose šalyse, subjektyvi gerovė siejasi su pajamomis (pvz.: Šilinskas ir Žukauskienė, 2004, Daukantaitė ir Žukauskienė, 2006). Remiantis šiais duomenimis ir kai kurių materializmo ir gerovės sąsajų tyrimų rezultatais (pvz.: Nickerson ir kt., 2003), galima tikėtis, kad aukšto materializmo asmenims pajamos turės didesnę įtaką pasitenkinimui gyvenimu nei žemo materializmo tiriamiesiems.

Tyrimo metodologija

Tyrimo procedūra ir tiriamieji. Tyrime iš viso dalyvavo 115 tiriamųjų (patogioji imtis, sudaryta sniego gniūžtės metodu). Tyrime sutikusiems dalyvauti tiriamiesiems, iš kurių didžioji dalis buvo autorių bendradarbiai ar pažįstami, buvo išsiųsta nuoroda užpildyti interneto svetainėje įdėtą anketą. Nuoroda tiriamieji buvo prašomi pasidalinti su savo pažįstamais. Tyrimo tikslai buvo pristatyti anketos įžanginėje dalyje, dalyviai buvo informuoti apie dalyvavimo anonimiškumą. Siekdami išvengti duomenų iškraipymų, kai kurių tiriamųjų rezultatus pašalinome iš tolesnės analizės (pvz.: bedarbių ar užsienyje gyvenančių asmenų), galutinėje duomenų analizėje buvo naudotos 106 anketos, visi tiriamieji buvo dirbantys Lietuvoje gyvenantys asmenys.

Demografinės tiriamųjų charakteristikos. Tyrime dalyvavo 64 moterys ir 40 vyrų, 2 tiriamieji nenurodė savo lyties. Tiriamųjų amžiaus vidurkis buvo 31,27 metų (standartinis nuokrypis 6,16). Dauguma tiriamųjų gyveno Vilniuje (68 proc.) arba kituose didžiuosiuose Lietuvos miestuose. Didžioji respondentų dalis turėjo aukštąjį universitetinį (bakalauro, magistro, daktaro) išsilavinimą (92,4 proc). Dėl aukšto tiriamųjų su aukštesniu išsilavinimu procento išsilavinimas nebuvo naudojamas tolesnėje analizėje.

Pagal pajamų lygį tiriamieji buvo pasiskirstę gana netolygiai (žr. 1 lentelė). Kaip matyti iš lentelėje pateiktų duomenų, tik 10 tiriamųjų (9,7 proc.) nurodė gaunantys 1499 arba mažiau litų per mėnesį. Likusi tiriamųjų dalis uždirbo 1500 litų ir daugiau per mėnesį, t. y. didžioji dalis respondentų uždirbo daugiau nei šalies mėnesio pajamų vidurkis tyrimo atlikimo metu.

1 lentelė. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal mėnesio pajamas (atskaičius mokesčius)**Table 1. Research participant distribution on monthly income (after taxes)**

	Dažnis	Procentas	Sukauptinis procentas
Nenurodyta	2	1,9	1,9
Iki 999 Lt	5	4,7	6,6
1000–1499 Lt	5	4,7	11,3
1500–2499 Lt	29	27,4	38,7
2500–3499 Lt	29	27,4	66,0
3500–5000 Lt	22	20,8	86,8
Per 5000 Lt	14	13,2	100,0
Iš viso	106	100,0	

Demografiniai kintamieji, kaip lytis, amžius, pajamų lygis, išsilavinimas ir pan., buvo matuoti autorių parengtu klausimynu.

Materializmui matuoti buvo naudota Richins ir Dawson (1992) sukurta Materializmo skalė. Skalę sudaro 18 klausimų, vertinamų 5 lygių Likerto skale (nuo „Visiškai nesutinku“ iki „Visiškai sutinku“). Skalė suskirstyta į 3 subskales: sėkmės subskalė (6 klausimai, pvz.: „Aš žaviuosi žmonėmis, kurie turi brangius namus, automobilius ir drabužius“), centriškumo subskalė (7 klausimai, pvz.: „Man patinka leisti pinigus nepraktiškiems daiktams“) ir laimės subskalė (5 klausimai, pvz.: „Būčiau laimingesnis, jei galėčiau sau leisti įsigyti daugiau daiktų“). Lietuviškosios materializmo skalės versijos vidinis suderinamumas buvo geras (Cronbach's alpha 0,855), atskirų subskalių vidinis suderinamumas taip pat pakankamai aukštas: sėkmės subskalės 0,757, centriškumo subskalės 0,758 ir laimės subskalės 0,785.

Subjektyvi gerovė buvo matuota Pasitenkinimo gyvenimu skale (Diener ir kt., 1985). Skalę sudaro 5 teiginiai, vertinami 7 balų skale nuo „Visiškai nesutinku“ iki „Visiškai sutinku“. Šio tyrimo metu nustatytas skalės vidinis suderinamumas buvo aukštas (Cronbach's alpha 0,880).

Teigiamas ir neigiamas emocingumas buvo matuotas Teigiamos ir neigiamos patirties skale (SPANE) (angl. *Scale of Positive and Negative Experience*). Skalę sukurta Diener ir bendradarbių 2009 metais, skalę sudaro 12 būdvardžių, iš jų 6 žymi teigiamą emocingumą ir 6 neigiamą emocingumą. Tiriamieji prašomi įvertinti, ką jie darė ir kaip jautėsi per pastarąsias 4 savaites. Būdvardžiai vertinami 5 balų skale, nuo „Labai retai arba niekada“ iki „Labai dažnai arba visada“. Kiekvienos iš subskalių suma gali svyruoti nuo 6 iki 30, o bendra skalės suma (skirtumas tarp teigiamos ir neigiamos patirties subskalių) nuo -24 iki 24. Teigiamo emocingumo skalės vidinio suderinamumo rodiklis Cronbach's alpha šiame tyrime buvo 0,865, neigiamo emocingumo vidinis suderinamumas buvo 0,799.

Pasitenkinimas atskiromis gyvenimo sritimis buvo matuotas specifiniais tą sritį atspindinčiais klausimais, pavyzdžiui, „Kaip jūs vertinate savo laisvalaikį“, „Kaip jūs vertinate savo pajamas“ ir pan. Tiriamieji galėjo įvertinti kiekvieną iš pateiktų teiginių 7 balų skale, nuo „Esu visiškai patenkintas“ iki „Esu visiškai nepatenkintas“. Kiekviena iš pasitenkinimo gyvenimu sričių buvo vertinta vienu šių sritį apibūdinančiu teiginiu.

Duomenų analizei buvo naudotas IBM SPSS Statistics 21 paketas Mac OS operacinei sistemai.

Rezultatai

Pasitenkinimas gyvenimu. Pasitenkinimo gyvenimu sąsajos su sociodemografiniais kintamaisiais pateikiamos 2 lentelėje. Amžius teigiamai siejosi su pasitenkinimu gyvenimo sąlygomis, tačiau neigiamai siejosi su pasitenkinimu laisvalaikiu ir sveikata. Lytis nebuvo susijusi su pasitenkinimu gyvenimu ar atskiromis jo sritimis. Pajamos siejosi su pasitenkinimu gyvenimu, teigiamu emocijumu, pasitenkinimu darbu, pajamomis ir gyvenimo sąlygomis; pajamos nesisiejo su pasitenkinimu sveikata, santykiškai su sutuoktiniu (-e) bei neigiamu emocijumu. Pasitenkinimas laisvalaikiu siejosi su pajamomis viename šeimos nariui, tačiau nesisiejo su bendru pajamų lygiu.

2 lentelė. *Pasitenkinimo gyvenimu sąsajos su sociodemografiniais kintamaisiais (Spearman rho koreliacijos koeficientai)*

Table 2. *Coorelations between life satisfaction and sociodemographic variables (Spearman rho coefficients)*

	Amžius	Lytis	Pajamos	Pajamos, tenkančios viename šeimos nariui
Pasitenkinimas gyvenimu	-,162	,138	,308**	,371**
Teigiamas emocijumas	-,176	,166	,276**	,434**
Neigiamas emocijumas	-,070	,010	-,063	-,056
Pasitenkinimas darbu	,178	-,095	,523**	,308**
Pasitenkinimas pajamomis	-,039	-,173	,682**	,510**
Pasitenkinimas gyvenimo sąlygomis	,193*	,051	,291**	,316**
Pasitenkinimas laisvalaikiu	-,226*	,068	,161	,298**
Pasitenkinimas sveikata	-,197*	-,093	-,042	-,114
Pasitenkinimas santykiškai su sutuoktiniu / partneriu (-e)	,015	-,083	,064	-,018

*- $p < 0,05$; ** - $p < 0,01$

Materializmo ir gerovės rodiklių sąsajos

Materializmo skalė ir jos subskalės nekreliavo su sociodemografiniais kintamaisiais (lytimi, amžiumi, pajamomis ir kt.).

Materializmo ir pasitenkinimo gyvenimu sąsajos pateiktos 3 lentelėje. Kaip matyti iš pateiktos lentelės, materializmas siejasi su neigiamu emocijumu (Spearman rho 0,228, $p < 0,05$) ir pasitenkinimu gyvenimo sąlygomis (Spearman rho -0,197, $p < 0,05$). Centriškumo subskalė siejosi su neigiamu emocijumu (Spearman rho 0,316, p

< 0,01), o materializmo laimės subskalė siejosi neigiamai su pasitenkinimu gyvenimu (Spearman rho -0,263, $p < 0,01$) bei pasitenkinimu gyvenimo sąlygomis ir laisvalaikio.

3 lentelė. Materializmo sąsajos su pasitenkinimu gyvenimu ir atskiromis jo sritimis
(Spearman rho koreliacijos koeficientai)

Table 3. Coorelations between materialism and life satisfaction
(Spearman rho coefficients)

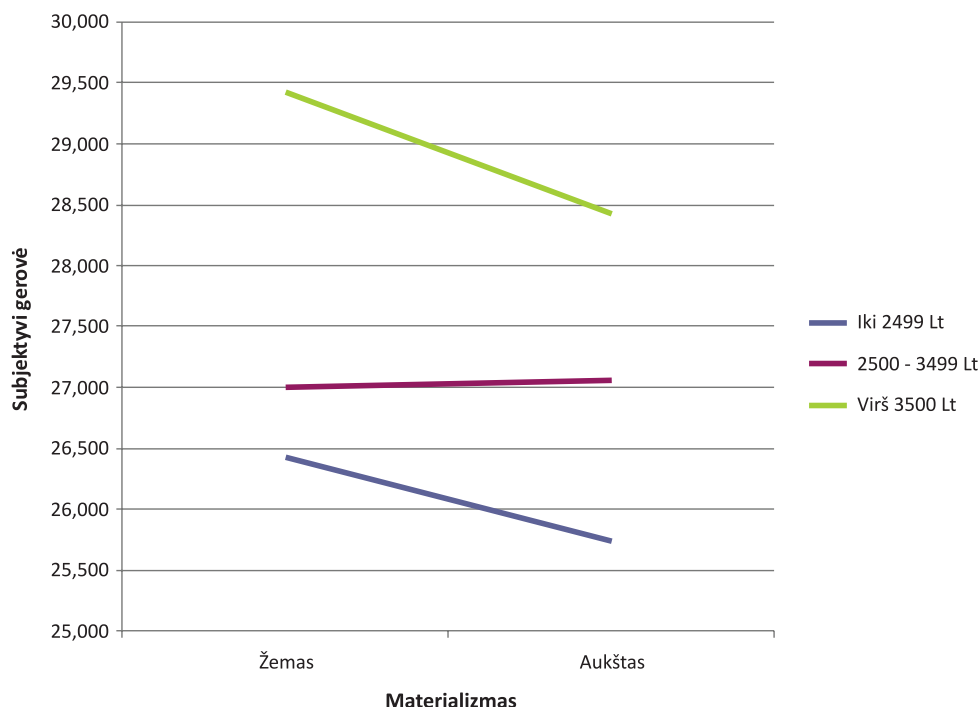
	Materializ- mas	Sėkmės subskalė	Centriškumo subskalė	Laimės subskalė
Pasitenkinimas gyvenimu	-,140	,015	-,117	-,263**
Teigiamas emocijumas	-,123	-,011	-,170	-,177
Neigiamas emocijumas	,228*	,127	,316**	,155
Pasitenkinimas darbu	-,185	-,073	-,172	-,166
Pasitenkinimas pajamomis	-,116	,051	-,166	-,157
Pasitenkinimas gyvenimo sąlygomis	-,197*	-,035	-,102	-,432**
Pasitenkinimas laisvalaikio	-,196	-,177	-,006	-,200*
Pasitenkinimas sveikata	,012	-,004	-,080	,091
Pasitenkinimas santykiais su sutuok- tiniu / partneriu (-e)	,044	,144	-,104	,038

* - $p < 0,05$; ** - $p < 0,01$

Materializmo ir subjektyvios gerovės ryšys skirtingas pajamas gaunančių tiriamųjų grupėse

Anksčiau atliktų materializmo ir gerovės ryšių tyrimų duomenys leido spėti, kad aukšto materializmo tiriamiesiems mažesnės pajamos labiau mažins subjektyvios gerovės lygį nei žemo materializmo tiriamiesiems. Hipotezę tikrinome pasitelkdami dviejų faktorių dispersinę analizę. Tiriamieji buvo suskirstyti į tris apytikriai lygias pajamų grupes: uždirbantys iki 2499 Lt (41 tiriamasis), uždirbantys 2500–3499 Lt (29 tiriamieji) ir uždirbantys per 3500 (36 tiriamieji). Pagal materializmo lygį tiriamieji buvo suskirstyti į dvi materializmo grupes: aukšto ir žemo materializmo (atitinkamai 52 ir 48 tiriamieji). Į aukšto materializmo grupę pateko tiriamieji, surinkę daugiau balų Materializmo skalėje nei skalės 50 procentilis, į žemo materializmo grupę buvo priskirti tiriamieji, esantys žemiau 50 procentilio Materializmo skalėje.

Materializmo ir subjektyvios gerovės ryšiai trijose pajamų grupėse pavaizduoti 1 paveiksle.

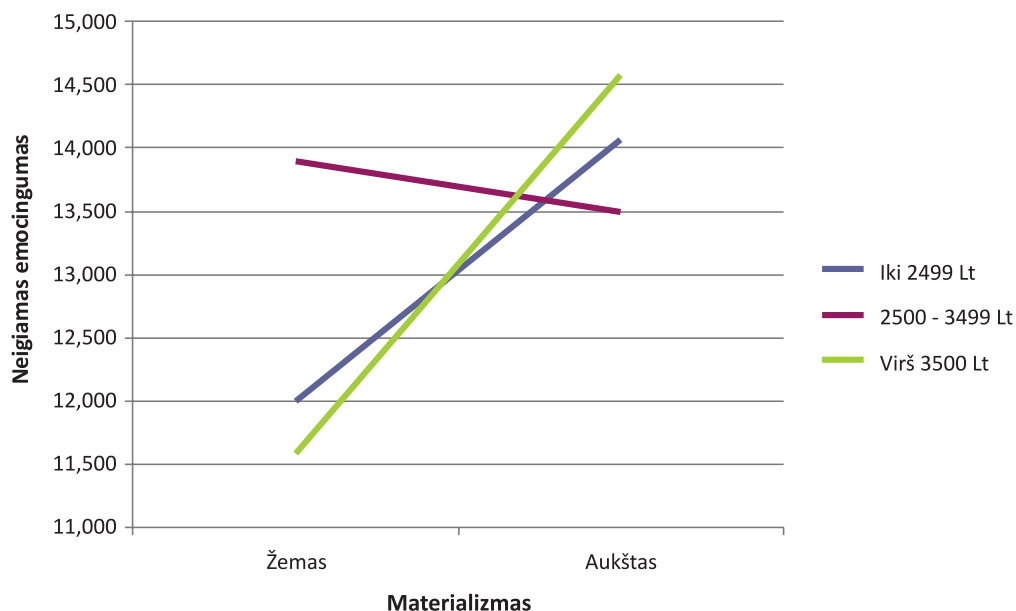

1 pav. Materializmo ir subjektyvios gerovės ryšys trijose pajamų grupėse

Fig. 1. Materialism and life satisfaction in three income groups

Dviejų faktorių dispersinės analizės rezultatai nerodo subjektyvios gerovės lygio ir materializmo interakcijos skirtingose pajamų grupėse. Kaip ir buvo galima tikėtis, pajamų efektas subjektyvios gerovės lygiui buvo statistiškai reikšmingas ($F(2, 88) = 5,08, p < 0,01$) – subjektyvios gerovės lygis buvo mažiausias mažiausių pajamų grupėje (vidurkis 26,12) ir augo didėjant pajamoms (vidutinių pajamų grupėje vidurkis buvo 27,04, aukščiausių pajamų grupėje 29,00). Materializmo efektas buvo statistiškai nereikšmingas.

Neigiamo emocingumo ir materializmo sąsajų trijose pajamų grupėse rezultatai pateikiami 2 paveiksle. Dviejų faktorių dispersinės analizės rezultatai rodo, kad materializmo efektas yra statistiškai patikimai reikšmingas ($F(1, 88) = 4,39, p < 0,05$). Žemo materializmo tiriamųjų neigiamo emocingumo vidurkis buvo 12,48, tuo tarpu aukšto materializmo 14,46. Pajamų efektas bei materializmo ir pajamų interakcijos efektas nebuvo reikšmingi.

2 pav. Materializmo ir neigiamo emociingumo ryšys trijose pajamų grupėse

Fig. 2. Materialism and negative affect in three income groups

Teigiamo emociingumo ir materializmo interakcijų trijose pajamų grupėse nebuvo aptikta. Tiek materializmo, tiek pajamų, tiek materializmo ir pajamų interakcijų efektai buvo statistiškai nereikšmingi.

Tikrinome ir pasitenkinimo atskiromis gyvenimo sritimis bei materializmo sąsajas trijose pajamų grupėse. Pajamų efektas buvo statistiškai patikimai reikšmingas *pasitenkinimui darbu* ($F(2, 94) = 15,59, p < 0,01$), žemiausia pajamų grupė pasižymėjo žemiausiu pasitenkinimu darbu, aukščiausia pajamų grupė pasižymėjo aukščiausiu pasitenkinimu (vidurkiai atitinkamai 4,73 ir 6,03). Materializmo ir materializmo bei pajamų interakcijos efektai pasitenkinimui darbu nebuvo reikšmingi. Panašius rezultatus rodo ir *pasitenkinimo pajamomis* analizė, kur pajamų efektas buvo reikšmingas ($F(2, 94) = 27,30, p < 0,01$), o materializmo bei materializmo ir pajamų interakcijos buvo nereikšmingos. Pasitenkinimas pajamomis augo panašiai tiek žemo, tiek aukšto materializmo tiriamųjų augant pajamų lygiui.

Pasitenkinimo gyvenimo sąlygomis dispersinė analizė rodo statistiškai patikimus tiek materializmo, tiek ir pajamų efektus (atitinkamai $F(1, 94) = 6,98, p < 0,05$ ir $F(2, 94) = 4,23, p < 0,05$), tačiau interakcijos efektas nebuvo reikšmingas ($F(2, 94) = 0,42, p > 0,05$). Pasitenkinimas gyvenimo sąlygomis auga didėjant pajamoms ir mažėja augant materializmo lygiui.

Pasitenkinimo laisvalaikiu tyrimas rodo statistiškai patikimą materializmo efektą ($F(1, 94) = 7,15, p < 0,01$). Žemo materializmo tiriamieji pasižymėjo didesniu pasitenkinimu laisvalaikiu nei aukšto materializmo tiriamieji (vidurkiai 5,688 ir 5,044). Pajamų bei materializmo ir pajamų interakcijos efektai pasitenkinimui laisvalaikiu nebuvo reikšmingi.

Pasitenkinimas sveikata, pasitenkinimas santykiais su sutuoktiniu ar partneriu, pasitenkinimas draugais neturėjo statistiškai patikimų efektų.

Rezultatų aptarimas

Šiuo tyrimu mes vertinome materializmo subjektyvios gerovės ryšį skirtingas pajamas gaunančių respondentų grupėse.

Mūsų tirtoje imtyje subjektyvi gerovė siejosi su pajamomis. Šie rezultatai sutampa su anksčiau Lietuvoje ir užsienyje atliktų gerovės tyrimų rezultatais (pvz.: Šilinskas ir Žukauskienė, 2004; Nickerson ir kt., 2003).

Įvertinus materializmo ir subjektyvios gerovės ryšį nustatyta, kad materializmas labiausiai siejasi su neigiamu emocijumu. Panašius duomenis aptinka daugelis tyrėjų (pvz.: Kasser ir Ahuvia, 2002). Mūsų tyrime teigiamas emocijumas nesisiejo su materializmu, nors kai kurių kitų tyrimų duomenys rodo statistiškai patikimus ryšius (pvz.: Christopher ir kt., 2004). Galima spėti, kad materialistai negauna didelio pasitenkinimo iš vartojimo, o juos labiau nuvilia nesugebėjimas.

Šiuo tyrimu taip pat nustatyta, kad materializmas didina neigiamą emocijumą nepriklausomai nuo pajamų lygio, ir bendras pasitenkinimas gyvenimu mažėja vienuodai mažėjant pajamoms tiek aukšto, tiek žemo materializmo tiriamųjų. Šie duomenys nesutampa su Górník-Durose, Mateusiak, Jach (2012), Nickerson ir bendradarbių (2003) tyrimų duomenimis, kurie aptiko, kad aukštesnės pajamos mažina neigiamą ryšį tarp materialinės gerovės siekimo ir subjektyvios gerovės. Tyrimo rezultatai sutampa su ankstesnių materializmo ir gerovės tyrimų rezultatais: aukštas materializmas išlieka neigiamai susijęs su gerove net turtingų tiriamųjų imtyje (Kasser ir Ryan, 1996), o padidėjusios pajamos dažnai nepadidina žmonių laimės jausmo (Diener ir kt., 1999). Toks ryšys gali būti paaiškintas tuo, kad materialinės vertybės turi tik trumpalaikį teigiamą poveikį subjektyvios gerovės jausmui (Kahneman ir kt., 2006; Chancellor ir Lyubomirsky, 2011), o pernelyg stipri orientacija į išorinius poreikius gali mažinti gerovės jausmą (Kasser ir Ryan, 1996).

Išvados

1. Subjektyvi gerovė teigiamai siejasi su pajamomis: aukštesnės pajamų grupės tiriamieji pasižymėjo aukštesniu bendru pasitenkinimu gyvenimu ir aukštesniais teigiamo emocijumo įverčiais. Materializmas neturėjo įtakos subjektyvios gerovės ir pajamų ryšiui, t. y. tiek aukšto, tiek žemo materializmo tiriamųjų subjektyvi gerovė augo didėjant pajamoms.
2. Materializmas siejosi su aukštesniu neigiamu emocijumu, tačiau nesisiejo su bendru pasitenkinimu gyvenimu ar teigiamu emocijumu. Pajamų augimas nemažina materializmo ir neigiamo emocijumo ryšio – neigiamas emocijumas auga didėjant pajamoms tiek žemiausių, tiek ir aukščiausių pajamų grupėse.

Ribotumai

Pagrindinis šio tyrimo ribotumas yra nedidelė tiriamųjų imtis. Be to, didžiosios tiriamųjų dalies pajamos buvo didesnės nei vidutinės, o daugiau nei trečdalis tiriamųjų pajamos dvigubai viršijo vidutinę atlygį Lietuvoje. Šie ribotumai apsunkina tyrimo rezultatų apibendrinimą platesnei populiacijai. Tolesniuose tyrimuose būtina įtraukti daugiau mažesnes pajamas gaunančių tiriamųjų bei įtraukti įvairesnio išsilavinimo tiriamuosius.

Literatūra

- Christopher, A. N.; Kuo, S. V.; Abraham, K. M.; Noel, L. W.; Linz, H. E. Materialism and affective well-being: the role of social support. *Personality and Individual Differences*. 2003, 37: 463–470.
- Cancellor, J.; Lyubomirsky, S. Happiness and thrift: When (spending) less is (hedonically) more. *Journal of Consumer Psychology*. 2011, 21: 131–138.
- Christopher, A. N.; Marek, P.; Carroll, S. M. Materialism and attitudes towards money: an exploratory investigation. *Individual Differences Research*. 2004, 2 (2): 109–117.
- Daukantaitė, D.; Žukauskienė, R. Swedish and Lithuanian employed women's subjective well-being. *International journal of social welfare*. 2006, 15: 23–30.
- Diener, E.; Suh, E. M.; Lucas, R. E., & Smith, H. E. Subjective well-being: Three decades of progress. *Psychological Bulletin*. 1999, 125: 276–302.
- Diener, E.; Emmons, R. A.; Larsen, R. J., & Griffin, S. The Satisfaction with Life Scale. *Journal of Personality Assessment*. 1985, 49: 71–75.
- Diener, E., Wirtz, D., Tov, W., Kim-Prieto, C., Choi, D., Oishi, S., & Biswas-Diener, R. New measures of well-being: Flourishing and positive and negative feelings. *Social Indicators Research*. 2009, 39: 247–266.
- Garðarsdóttir, R. B. ir Dittmar, H. The relationship of materialism to debt and financial well-being: The case of Iceland's perceived prosperity. *Journal of Economic Psychology*. 2012, 33: 471–481.
- Górník-Durose, M.; Mateusiak, J.; Jach, Ł. 'Are all resources equally good? Materialistic life orientation, valuation of resources and subjective well-being'. In Gasiórowska, A.; Zaleskiewicz, T. (Eds.) *Microcosm of Economic Psychology. Proceedings of the IAREP conference Wroclaw 2012*. Warsaw School of Social Sciences and Humanities, Faculty in Wroclaw, 2012.
- Kahneman, D.; Krueger, A. B.; Schkade, D.; Schwarz, N.; Stone, A. A. Would You Be Happier If You Were Richer? A Focusing Illusion. *CEPS Working Paper*. 2006, 125.
- Karabati, S.; Cemalcilar, Z. Values, materialism, and well-being: A study with Turkish university students. *Journal of Economic Psychology*. 2010, 31: 624–633.
- Kasser, T.; Ahuvia, A. Materialistic values and well-being in business students. *European Journal of Social Psychology*. 2002, 32: 137–146.
- Kasser, T.; Kasser, V. G. The dreams of people high and low in materialism. *Journal of Economic Psychology*. 2001, 22: 693–719.
- Kasser, T.; Ryan, R. M. A. Dark side of the American dream: Correlates of financial success as a central life aspiration. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1993, 65(2): 410–422.
- Kasser, T. ir Ryan, R. M. Further examining the American dream: Differential corre-

- lates of intrinsic and extrinsic goals. *Personality and Social Psychology Bulletin*. 1996, 22: 280–287.
- Meisen, H. 'Why am I so unhappily neurotic about materialism? The roles of economic and emotional insecurity in the formative years'. In Gasiorowska, A.; Zaleskiewicz, T. (Eds.) *Microcosm of Economic Psychology. Proceedings of the IAREP conference Wrocław 2012*. Warsaw School of Social Sciences and Humanities, Faculty in Wrocław, 2012.
- Nickerson, C.; Schwarz, N.; Diener, Ed.; Kahneman, D. Zeroing the dark side of the American Dream: a closer look at the negative consequences of the goal for financial success. *Psychological science*. 2003, 14(6): 531–536.
- Otero-López, J. M.; Pol, E. V.; Bolaño, C. C.; Mariño, M. J. S. Materialism life-satisfaction and addictive buying: Examining the causal relationships. *Personality and Individual Differences*. 2011, 50: 772–776.
- Richins, M. L.; Dawson, S. A consumer values orientation for materialism and its measurement: scale development and validation. *The Journal of Consumer Research*. 1992, 19(2): 303–316.
- Šilinskas, G.; Žukauskienė, R. Subjektyvios gerovės išgyvenimas ir su juo susiję veiksniai vyrų imtyje. *Psichologija*. 2004, 30: 47–58.
- Watson, J. J. The relationship between materialism, spending tendencies, savings and debt. *Journal of Economic Psychology*. 2003, 24: 723–739.

RELATIONSHIP BETWEEN MATERIALISM AND SUBJECTIVE WELL-BEING AMONG DIFFERENT INCOME GROUPS

Šarūnas Žukauskas,

Prof. Dr. Rita Žukauskienė

Mykolas Romeris University, Lithuania

Summary

Research on materialism and well-being has drawn attention in recent decades. In consumer societies, material goods have become a symbol of happiness and success (e.g. Garðarsdóttir and Dittmar, 2012); although many research results show exactly the opposite. One of the most frequent drawbacks of high materialistic orientation is reported to be lower satisfaction in life and lower satisfaction in many life domains (e.g. Chancellor and Lyubomirsky, 2011).

Most researches show significantly lower subjective well-being in materialistic subjects, regardless of their income (Kasser and Ryan, 1996; Kasser and Ahuvia, 2002) and explain this correlation by intrinsic and extrinsic pursuit of goals, as suggested by Kasser and Ryan (1993, 1996). However, other researchers report interaction between income and pursuit for material well-being, e.g., that higher income might lower negative impact of materialism on subjective well-being (e.g. Nickerson et al, 2003).

In this research we used Richins and Dawson (1992) Material Values Scale (MVS), Satisfaction with life scale (Diener et al., 1985), Scale of Positive and Negative Experi-

ence (SPANE, Diener et al., 2009) to measure relationship between materialism and subjective well-being among different income groups. Our sample consisted of 106 adults living and working in Lithuania.

We found that subjective well-being was correlated with income (Spearman's rho 0.308, $p < 0.01$). Income also showed significant correlations with positive affect (Spearman's rho 0.308, $p < 0.01$), but had no significant correlations with negative affect. Materialism was correlated with negative affect (Spearman's rho 0.228, $p < 0.05$). Centrality subscale of MVS also correlated with negative affect (Spearman's rho 0.316, $p < 0.01$), and happiness subscale was negatively correlated with subjective well-being (Spearman's rho 0.316, $p < 0.01$).

Further analysis showed that materialism was an increasingly negative affect, regardless of income level. Subjective well-being was negatively related to the income level, regardless of the level of materialism. Our research results support findings of Kasser and Ahuvia (2002), Kasser and Ryan (1993), showing that material wealth does not affect the relationship between materialism and well-being.

Possible limitation of this study is higher than average income of the sample. Almost 33 per cent of the sample reported monthly income that was double than the average salary in Lithuania and only about 10 per cent reported income that was lower than average.

Keywords: materialism, subjective well-being, income.